

Sygn. akt I CSK 726/10

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSA Marek Machnij

w sprawie z wniosku Jadwigi B.

przy uczestnictwie Piotra K., Marii M., Małgorzaty Z.,

Anny M., Mariana M. i Ewy C.

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 września 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 22 września 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Jadwiga B. wniosła o zmianę postanowienia z 26 września 2000 r. stwierdzającego nabycie spadku po Stanisławie M. w ten sposób, by Sąd stwierdził, że podstawą dziedziczenia po spadkodawcy jest nie ustawa lecz testament ustny. Wnioskodawczyni zarzuciła nadto, że Sąd w sprawie spadkowej wadliwie ocenił kwalifikacje Stanisława M. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego i pominął przesłanki wskazujące na niegodność dziedziczenia Mariana M.

Uczestnicy – Teresa K., Marian M., Maria M., Małgorzata Z. i Anna M. wnieśli o oddalenie wniosku.

Postanowieniem z 22 września 2009 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawczyni od postanowienia z 22 kwietnia 2008 r., którym Sąd Rejonowy w P. oddalił wniosek o zmianę postanowienia spadkowego.

Za podstawę faktyczną rozstrzygnięć Sądy obu instancji przyjęły ustalenie, że Teresa K. 4 września 1997 r. złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po swoim ojcu Stanisławie M., zmarłym 24 czerwca 1995 r., a jako spadkobierców ustawowych wskazała dzieci zmarłego: Teresę K., Stanisława M., Mariana M. i Jadwigę B. Podała też, że zmarły prawdopodobnie zostawił Jadwidze B. testament. Na rozprawie 24 listopada 1997 r. Jadwiga B. złożyła dokument zatytułowany „Testament”, sporządzony 19 czerwca 1995 r. i mający zawierać oświadczenie ostatniej woli Stanisława M. Dokument spisany został czytelnie. Podpisała go jednak inna osoba niż ta, która go spisała. Podpis pod nim można odczytać jako podpis Stanisława M. Pod podpisem zamieszczona została klauzula: „Stwierdzam własnoręczność podpisu M. Stanisława”, a pod nią złożone zostały podpisy lekarza chirurga – Alicji S.-K. oraz pielęgniarki – Elżbiety K.

Sąd Rejonowy orzekający w sprawie spadkowej dopuścił i przeprowadził dowód z akt stanu cywilnego oraz z zapewnienia spadkowego złożonego przez wnioskodawczynię Teresę K., które potwierdzili pozostali uczestnicy postępowania. Jadwiga B. twierdziła, że złożony przez nią testament Stanisława M. jest testamentem własnoręcznym. W piśmie z 7 stycznia 1998 r. wniosła o

przesłuchanie świadka na okoliczności związane ze sporządzeniem testamentu przez Stanisława M. i wskazała, że przy tej czynności był obecny lekarz dyżurny z innego oddziału.

Uczestnicy kwestionowali podstawy do przyjęcia dziedziczenia testamentowego po Stanisławie M. i wskazali, że pismo złożone przez Jadwigę B nie spełnia wymogów formalnych koniecznych dla testamentu zwykłego, jak również dla testamentu szczególnego.

Sąd przesłuchał osoby podpisane pod treścią „Testamentu” sporządzonego 19 czerwca 1995 r. oraz Jadwigę S., lekarkę z oddziału szpitalnego, na którym leżał spadkodawca.

Jadwiga B. była obecna przy przesłuchaniach świadków. Nie stawiała się jedynie na ostatni termin rozprawy, na którym Sąd przesłuchał strony w celu ustalenia m.in. tego, czy uczestnicy posiadają kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

Sąd Rejonowy w P. postanowieniem z 26 września 2000 r. stwierdził, że spadek po Stanisławie M. wraz z wchodzącym w skład spadku gospodarstwem rolnym, na podstawie ustawy nabyli w częściach po $\frac{1}{4}$: Teresa K., Jadwiga B., Stanisław M. i Marian M.

Jadwiga B. 9 lutego 2001 r. złożyła odwołanie od postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po Stanisławie M. wraz z wnioskiem o przywrócenie jej terminu do złożenia apelacji i o wyłączenie sędziego. Na rozprawie 9 maja 2003 r., po rozpoznaniu wniosku o wyłączenie sędziego, wskazała, że jej pismo z 9 lutego 2001 r. nie jest wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia apelacji tylko skargą o wznowienie postępowania w sprawie spadkowej. Sąd umorzył postępowanie w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji i postanowieniem z 5 kwietnia 2004 r. odrzucił skargę o wznowienie postępowania w związku ze stwierdzeniem, że w sprawie nie zachodzi żadna z przewidzianych w art. 401 k.p.c. ustawowych podstaw do wznowienia postępowania.

Sądy obu instancji uznały, że brak jest podstaw do uwzględnienia wniosku Jadwigi B. o zmianę postanowienia spadkowego z 26 września 2000 r. na

podstawie art. 679 k.p.c. Osoba, która była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku może złożyć skutecznie wniosek o zmianę lub uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, gdy wniosek taki składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskała możliwość powołania się na zgłaszaną podstawę uzasadniającą zmianę lub uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Jadwiga B. była aktywnym uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po Stanisławie M., a w postępowaniu tym przeprowadzone zostały wszystkie zawnioskowane przez nią dowody. Ustalenia dokonane w sprawie I Ns 931/97 wskazywały na to, że dziedziczenie po Stanisławie M. przebiega według porządku ustawowego. Dokument sporządzony 19 czerwca 1995 r. i zatytułowany: „Testament” nie jest testamentem własnoręcznym Stanisława M. Za testament ustny może być uznane oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy złożone w obecności trzech osób, które mają świadomość, że są świadkami składania oświadczenia woli na wypadek śmierci (testamentu), co oznacza, że świadkowie ci muszą być obecni podczas całego składania oświadczenia, a nie jedynie na początku lub na końcu czynności. Z zeznań świadka Elżbiety K. wynikało natomiast, że przy sporządzaniu dokumentu oznaczonego jako „Testament” były stale obecne jedynie dwie osoby mogące być zgodnie z treścią art. 957 k.c. świadkami testamentu, to jest pacjentka spisująca treść „Testamentu” oraz lekarka Alicja S.-K. Pielęgniarka Elżbieta K. podpisała jedynie sporządzony już dokument, bowiem opuściła salę, w której leżał Stanisław M. i udała się do innych chorych, a tym samym nie była obecna przy składaniu przez niego oświadczenia o rozporządzeniu majątkiem na wypadek śmierci.

Jadwiga B. składając wniosek o zmianę postanowienia z 26 września 2000 r. wydanego w sprawie I Ns 931/97 nie wskazała żadnej nowej okoliczności, która mogłaby stanowić podstawę do zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po Stanisławie M. Jadwiga B. nie zachowała też przewidzianego w art. 679 § 1 k.p.c. rocznego terminu dla złożenia wniosku o zmianę postanowienia wydanego w sprawie I Ns 931/97. O wydaniu tego orzeczenia dowiedziała się bowiem najpóźniej 9 lutego 2001 r., natomiast wniosek złożyła 23 marca 2007 r.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego z 22 września 2009 r. wnioskodawczynie zarzuciła, że orzeczenie to wydane zostało z

naruszeniem prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 679 k.p.c. oraz z naruszeniem prawa procesowego, to jest art. 233 § 1 k.p.c. *in fine*, poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału, a w szczególności zeznań wnioskodawczynie, co miało decydujący wpływ na wynik sprawy i spowodowało wydanie wadliwego orzeczenia.

Wnioskodawczynie wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie w całości poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w P. z 22 kwietnia 2008 r., sygn. akt I Ns 499/07 oraz orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Art. 233 § 1 k.p.c., którego naruszenie zarzuca skarżąca w ramach drugiej podstawy kasacyjnej jest podstawą do dokonania oceny zebranych w sprawie dowodów przez sąd prowadzący postępowanie w sprawie. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sformułowany przez skarżącą zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. *in fine*, poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, a w szczególności zeznań wnioskodawczynie nie mógł być zatem oceniony merytorycznie w postępowaniu kasacyjnym.

2. Dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku (art. 679 k.p.c.). Zgodnie z art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c., osoba będąca uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku może żądać zmiany postanowienia tylko wówczas, gdy żądanie takie opiera na podstawie, której nie mogła powołać w poprzednim postępowaniu sądowym lub w toku czynności dokonanych przez notariusza, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskała tę możliwość.

Jadwiga B. była uczestniczką postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po Stanisławie M., zakończonego postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z 26 września 2000 r., sygn. akt I Ns 931/97, a to oznacza, że jej wniosek o zmianę tego postanowienia podlegał badaniu w świetle przesłanek ustalonych w art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c. Do zmiany postanowienia spadkowego mogło zatem

doprowadzić tylko powołanie się przez skarżącą na taką nową podstawę faktyczną, która nie mogła być powołana w poprzednio toczącym się postępowaniu, a która uzasadniałaby przyjęcie, że porządek dziedziczenia po spadkodawcy jest inny niż stwierdzony w postanowieniu spadkowym. Trafne jest stanowisko Sądu Okręgowego, że takiej podstawy wnioskodawczyni nie powołała, gdyż nie wskazała żadnej nowej okoliczności, która nie byłaby znana w toku postępowania spadkowego i tym samym mogłaby stanowić podstawę do zmiany postanowienia spadkowego. Dokument, w którym spisano treść oświadczenia Stanisława M. złożonego na wypadek śmierci, jak i okoliczności, w których dokument ten powstał zostały ujawnione w postępowaniu spadkowym. Składając w postępowaniu spadkowym dokument zawierający oświadczenie ostatniej woli Stanisława M. Jadwiga B. deklарowała, że dokument ten jest własnoręcznym testamentem spadkodawcy. Twierdzenie to było weryfikowane a podjęte czynności dowodowe doprowadziły do ustalenia, kto i w jakich okolicznościach spisał oświadczenie złożone przez Stanisława M. Dokonując subsumpcji ustalonych faktów pod przepisy określające zasady dziedziczenia sąd spadku rozważył nie tylko to, czy przedłożony mu dokument może być uznany za testament własnoręczny spadkodawcy, ale i to, czy okoliczności jego powstania pozwalają na przypisanie mu cech testamentu szczególnego. We wniosku o zmianę postanowienia spadkowego Jadwiga B. przytoczyła nową własną interpretację okoliczności, w jakich doszło do spisania oświadczenia ostatniej woli Stanisława M., ale nie powołała się na taką obiektywnie nową podstawę faktyczną, która by uzasadniała dokonanie zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku.

W postępowaniu spadkowym Jadwiga B., jako jego uczestniczka, kwestionowała uprawnienia Stanisława M. i Marcina M. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po ojcu. Okoliczności, na których oparty został wniosek o zmianę postanowienia spadkowego były znane wnioskodawczyni w postępowaniu spadkowym, co oznacza, że nie mogły stanowić podstawy do zmiany postanowienia spadkowego zgodnie z art. 679 § 1 k.p.c..

3. Zakreślony w art. 679 § 1 k.p.c. roczny termin do złożenia wniosku o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku ma charakter zawity (np. postanowienie SN z 26 stycznia 2001 r., II CKN 784/00, OSNC 2001, nr 7-8,

poz. 118 i uchwała SN z 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 10, poz. 144). Termin ten biegnie od daty, w której wnioskujący o zmianę postanowienia spadkowego uzyskał możliwość powołania podstawy uzasadniającej zmianę postanowienia, której nie mógł powołać w zakończonym prawomocnie postępowaniu. Skoro Jadwiga B. nie oparła wniosku o zmianę postanowienia spadkowego na takiej podstawie, której by nie mogła powołać w postępowaniu spadkowym, to nie sposób jest przyjąć, że złożyła wniosek po upływie terminu oznaczonego w art. 679 § 1 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.